

Trifun Bokanić na Hvaru

U apsidi barokne župne crkve sv. Jurja u selu Brusju na otoku Hvaru nalazi se glavni kameni oltar posvećen tom svecu. Gornji dio mu je u cjelini sačuvan i ima klasičan oblik s dva kanelirana stupa profiliranih stopa i kompozitnih glavica. Na podnošcima su u reljefu oblikovane dvije punane anđeoske glave kovrčaste kose i rastvorenih krila. Stupovi nose plitki grednjak, a iznad njega je rastvoren luk s krilima bogato iskićen sitnim ukrasima. Između njih je cvjetni akroterij podržan postamentom sa žljebićima i anđeoskom glavom uz koji se opružiše izljbane volutice. Okvir oltarne slike, isjeći uz njega i arhitrav nad njima također su bogato iskićeni nizom malih ukrasa u kojima je majstor iskali svoj smisao i ljubav za sitno i gusto ukrašavanje. Postamenti pod stupovima su pri dnu oštećeni, a slova natpisa među njima otučena. Usprkos usitnjenom i preobilnom ukrasu skladna cjelina oltara nije okrnjena upravo zato što se taj ukras podređuje osnovnim crtama čitave čvrste kompozicije građene u prvom redu plastičnim elementima. Menza oltara nedostaje, a starinska slika je zamijenjena Dulčićevom, koja prikazuje sv. Jurja pri ubijanju zmaja u primorskom otočkom krajoliku. Njezino šarenilo u jednoličnoj crkvenoj unutrašnjosti iz bliza otkriva jasan sklad blještavih boja kao i sve slike ovog dubrovačkog slikara u bezbojnosti naših crkava.

Na oltaru su vidljivi i tragovi pozlate koja je brisana. Oltar se može vremenski po svom slogu smjestiti u početak XVII stoljeća. U svesci Bratovštine oltara Karmelske Gospe u Hvaru zabilježeno je 25 veljače 1750. godine da su bratimi prodali svoj stari oltar, koji bijaše skinut sa ranijeg mjesta u stolnoj crkvi Hvara i privremeno spremljen i položen u crkvi sv. Ivana, bratovštini u Brusju.¹ Ta bilješka se ponavlja i u računskoj knjizi oltara Karmelske Gospe, s točnijom oznakom da je to njezin stari kameni oltar koji se nalazio u stolnoj crkvi.² Na te bilješke nadovezuje se i usmena predaja koju je zabilježio don Jure Belić, dok je 1958—1963. župnikovao u Brusju, a podudara se sa spomenutim zapisima. Te arhivske vijesti i sačuvana usmena predaja upotunjuju se i sa stilskim razmatranjem oltara.

Sagrađen u slogu zrele renesanse, zapravo manirizma, bruški oltar slični na pobočni oltar župske crkve u Ninu, potpisano djelo poznatog graditelja i kipara Trifuna Bokanića i to u kompoziciji, u dvokrilnom polukružnom

zabatu i kaneliranim stupovima i u bogatstvu sitnih ukrasa. Njegove glave anđela oštrim crtama slične pak glavi žene na ninskom oltaru.³

Prema tome bruški se oltar može pripisati tom bračkom majstoru koji je početkom XVII stoljeća boravio u gradu Hvaru u vremenu kojemu oltar stilski pripada. I sumarno razmatranje stila oltara slaže se s arhivskim zapisom. U prvom svesku rukopisne knjige nadglednika radova stolne crkve u Hvaru iz XVI—XVII stoljeća uveden je naime trošak za izradbu kamenog oltara u Gospinoj kapeli stolne crkve u gradu Hvaru. Zapisano je da je 10. srpnja 1605. isplaćena protomajstoru Trifunu Bokaniću svota od preko stotinu i dvadeset dukata za kameni gornji dio oltara koji nazivlju »pala« jer okružuje sliku, zatim četrdeset i pet lira majstoru Bokanićeve radionice (suo mistro) koji je petnaest dana radio neke radove na tom djelu, dvadeset lira za slova urezana u donjem dijelu koja ne bijahu ranije predviđena i deset lira za dva ukrasna cvijeta koja također nisu bila predviđena u njegovoj obvezi, vjerojatno ugovoru za izradbu oltara. Nekom majstoru Ivanu isplaćeno je trinaest dnevnicu koje je utrošio u namještanje čitavog oltara, i to u iznosu od trideset i devet lira.⁴

¹ Sveščić o odnosima sela Brusja s bratimstvom oltara Karmelske Gospe. Arhiv crkvinarstva stolne crkve u Hvaru.

² 1750... *Altar di pietra, fù antico altare della Beata Vergine del Carmen in presente catedrale...* prodan u Brusje. Računska knjžica oltara Gospe Karmelske. Arhiv crkvinarstva stolne crkve u Hvaru.

³ D. Domančić, *Bokanićev ninski oltar*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 10, Split 1956, str. 211, sl. 52.

⁴ *Spesa nella pala di pietra et altar nella capella della Madona. 10 luglio 1605 per contadi a maestro Trifon Bocanich proto per fatura della palla apar nel suo receiver ducati 120 di L 6/4 suma Lire 7:44: - per contadi al detto per zorni 15 lavoro il suo mistro per accomodar alcuni lavori sotto la palla — Lire 45: per fattura al detto delle letere fatte sotto la pala Lire 20: - al detto per doi fiori feze sopra la detta pala di più del suo obbligo Lire 10:*

a maestro Zuane comodò l'altar et palla zorni 13 Lire 39: - ..... 7 agosto 1607 per indorar la palla a maestro Piero Salamon indorator Lire 200:

..... per la pitura ordinata in Venetia sta nella ditta palla Lire 155: - Volume A. Amministrazione dell'opera di questa catedrale, str. 159.

Arhiv crkvinarstva stolne crkve u Hvaru. Očito je da ovdje riječ palla označuje kameni okvir slike.

1 Trifun Bokanić, oltar župne crkve u Brusju

Prema tom zapisu isplatâ očito je da je graditelj oltara poznati protomajstor Trifun Bokanić, koji se bio istaknuo 1603. godine nadogradnjom završnog renesansnog dijela zvonika trogirске stolne crkve i sagradio oltar u zadarskoj crkvi sv. Marije benediktinki, prenesen u XIX stoljeću u župnu crkvu Nina.⁵ Slova uklesana na bruškom oltaru koja se spominju u isplati su kasnije otučena, kako se to jasno vidi.

Sedmog kolovoškog dana 1607, dakle nakon više od dvije godine što je oltar bio isplaćen, majstor Petar Salamon je pozlatio njegov gornji dio. Za tu pozlatu isplaćeno mu je dvije stotine lira.⁶ Danas se na oltaru vide samo njezini tragovi, jer je pri pranju kamena skinita. Iste 1607. godine naručena je i oltarna slika u

⁵ D. Domančić smatra da Bokanićevoj radionici treba pripisati glavni oltar u crkvi sv. Marije u Poselju na Visu, i to na temelju razmatranja sličnosti slogova i motiva.

⁶ Vidi bilješku 4.

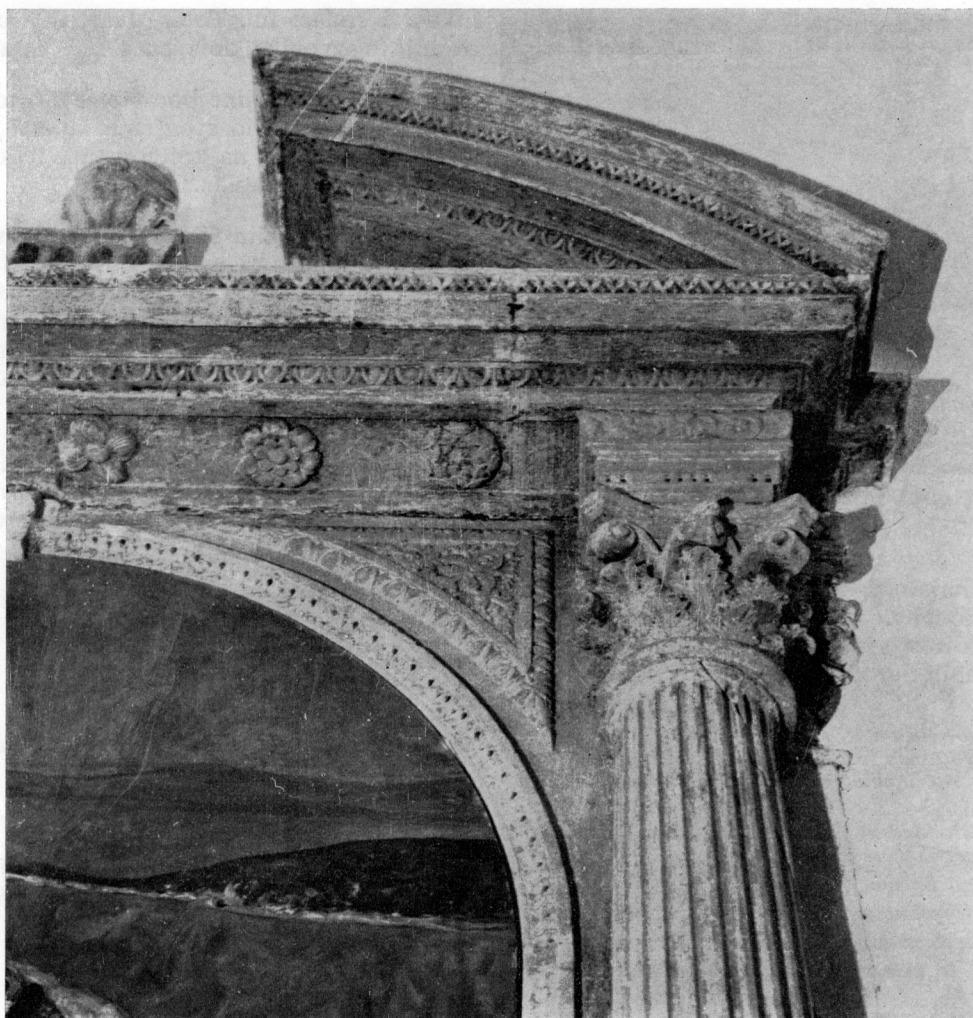
Mletke,⁷ odakle se često dobavljahu u toku XVI—XVII stoljeća umjetnička djela za crkve na Hvaru.

Upotpunivši tako arhivske dokumente s predajom o prijenosu Gospina oltara iz stolne crkve u Brusje i uporedbom tog oltara s potpisanim Bokanićevim oltarom u Ninu, uspjelo je ukratko predstaviti jedno dosada nepoznato djelo ovog majstora.

Ali ako uporedimo glave anđela bademastih očiju i ispupčenih skupljenih usnica na tom oltaru, vidjet ćemo da oblikovanje tih oštro rezanih lica podsjeća na ona ženskih i muških mladenačkih i staračkih glava na gradskoj loži u Hvaru.

Nakon toga nameće nam se pitanje nije li možda graditelj Trifun Bokanić radio na tom istaknutom spomeniku?

⁷ Vidi bilješku 4.

2 Trifun Bokanić, oltar župne crkve u Brusju, detalj

Trifun se rodio 4. svibnja 1575. u Pučišćima na Braču kao sin graditelja i klesara Jeronima Bokanića,⁸ u čijoj je radionici zatim radio s članovima te klesarske obitelji koja je bila poznata u Dalmaciji. Godine 1565. majstor Jeronim Bokanić bio je poznat u Splitu; izradio je neku ploču za Petra Albertija i među njima je zbog toga izbio spor.⁹ Godine 1572. dolazi u dodir s Vickom Augubijem također u Splitu. Majstor je tada uvijek boravio u Pučišćima na Braču.¹⁰ U toku 1592. do 1595. godine sretam ga neko vrijeme na Braču sa sinom Trifunom. Oni rade za obitelj Prodić, uzimlju vino, ustupaju joj neku drvenu građu i željezne klinove, daju kamen, duguju joj neke svote pa Trifun 1594. obračunava u ime Jeronima, koji je bio nepismen. Pored oca i sina sretam na Braču majstore braću Ivana i Jurja Bokanića, te majstora Stjepana i majstora Nikolu, Anzola, Pavla i Vicka.

⁸ C. Fisković, *Trifun Bokanić, graditelj zvonika trogirске katedrale*. Novo doba, Split 24. XII 1940, i posebni otisak.

⁹ 4. IX 1565. Na sudu mu svjedoči i majstor Petar Bokanić. Sv. SSO-2, *Splitski spisi*. Historijski arhiv u Splitu.

¹⁰ 1572 adi 18 mazo. In Spalato. Per la presente scrittura maestro Hieronimo Bocanich taiapiera habitante alla isola della Brazza in Puzischia confessa aver habuto et ricevuto da messer Vizenzo Augubio quarte cento de vino a rason de lire sei la quarta qualli danari promette dar et pagar realmente et con effecto per tutto il mese de octobre prossimo venturo.

Različiti spisi i oporuke. SSO-7. Historijski arhiv u Splitu.

Oni se javljaju u obračunima koji nisu dovoljno jasni u zadnjem desetljeću XVI i početkom XVII stoljeća. Iz kratkih obračuna se ne može doznati što su sve na Braču radili, tek se vidi da je Jerolim s majstorem Radojkovićem klesao neke stupove, 1595. godine, a već 1592. tražio u Prodića neki vrt.¹¹ Godine 1597. Trifun je

¹¹ 1591 adi 5 Xbre. Magistri Anzolo e Polo fratelli Bocanichi 1594 adi 24 genaro fatto il conto con maestro Hieronimo contrascritto parimenti Triffon suo figliolo restò debitore de libre vinti sette soldi otto e mezzo val . . . Lire 27 soldi 82. Io Trifon bocanich per nome de mio pare sottoscrivo ut supra de manu propria.

31. I 1592 maestro Hieronimo Bocanich vechio.

1. VIII 1592, majstor Jerolim Bocanich vechio uzimlje vino sa sinom, dava uno travo del arese.

16. I 1592 Z. bocanich quondam Vincenzo . . . tre cugni de ferro . . .

14. V 1592 majstor Jerolim Bokanić traži vrt.

1592 maestro Vicenzo bocanich.

6. VI 1592 majstor Jerolim Bokanić dava tristo komada kamena i neke ulomke (certe scaglie).

23. VI 1592, vigilia Sancti Johannis messer Antonio Cupicich contrascritto die haver per pere da migliaro numero 34 scagliate et cantoni numero quatordecì condotti nella barchetta da messer Stefano Piretich per maestro Zuane et Zorzi fratelli bocanich vale Lire 6 p.-

10. VII 1592 maestro Steffano Bocanich

1. VIII 1592 maestro Hieronimo Bocanich vechio

3 Trifun Bokanić, oltar župne crkve u Brusju, detalj

već nosio naslov majstora, kada je trogirsko gradsko vijeće prihvatilo model za nadogradnju zvonika trogirске stolne crkve koji bijaše izradila Bokanićeva radionica, u kojoj su radili Jerolim, Trifunov otac, brat mu

18. V 1593... *Steffano Bocanich*

22. II 1593. *Io Zorzi bocanich fiol di quondam maistro Vincenzo*

25. VIII 1595 *Maestro Hieronimo bocanich vechio duguje 29 lira i 7 novčića.*

19. VI 1595 *maistro Girolamo hebbe da me litre 2 di vino, lavorasse le colone col radoicovich Lire — s. 9.*

1596 q. *maistro Vincenzo Bocanich.*

30. VII 1596. *majstor Jerolim vraća dio duga u radu.*

Maestro Nicolo Bocanich duguje za raž (segala).

26 novembre 1600... *a maestro Steffano Bocanich per certi*

scalini L 63 s-

6. IV 1604 *maestro Stefano Bocanich.*

Registro di cassa della Comunità di Curzola, Korčulanski spisi, br. 917, str. 61, 64, 69, 73, 74, 76, 81, 108, 111, 154, 154, 159. Knjiga je krivo zavedena pod tim naslovom u korčulanske spise, ali pripada arhivu Brača.

Nikola i rođaci mu Petar, Ivan i Jerolim mlađi.¹² Pri gradnji tog zvonika, dovršenog 1603, istaknuo se Trifun.¹³

Krajem 1604. godine boravio je Trifun u Hvaru, gdje je 8. prosinca krstio svog sina kojega je po svom ocu prozvao Jerolim, a na krštenju mu je kumovao gradski kancelar Pasko Natalis.¹⁴

Po nekim stilskim sličnostima građevinskih dijelova, po svojoj prividnoj prozračnosti postignutoj smionim prošupljenjima u čvrstoj arhitektonskoj strukturi, po baratanju oblicima i slaganju elemenata čak do pojedinosti krutih profilacija, a prije svega po svojoj građevnoj zamisli završni Bokanićev dio trogirskog zvonika blizak je javnoj loži grada Hvara. A njezine ljudske, osobito mladenačka glava vrh lukova, slične pak, kako rekoh, na glavu žene Bokanićeva ninskog oltara, na glave anđela njegova oltara u Brusju i na maske i glave staraca na podnožju završnog Bokanićevog kata zvonika trogirске stolne crkve.

U Trogiru su Bokanići vjerojatno izradili i četiri prozora na prvom katu gradske vijećnice. Glave u lukovima tih prozora slične u glavnim crtama onima na Bokanićevim oltarima a i na loži u Hvaru.¹⁵

Osmjelio sam se dakle postaviti pitanje: nisu li Trifun Bokanić i članovi njegove obitelji, graditelji i klesari, gradili na loži u Hvaru?

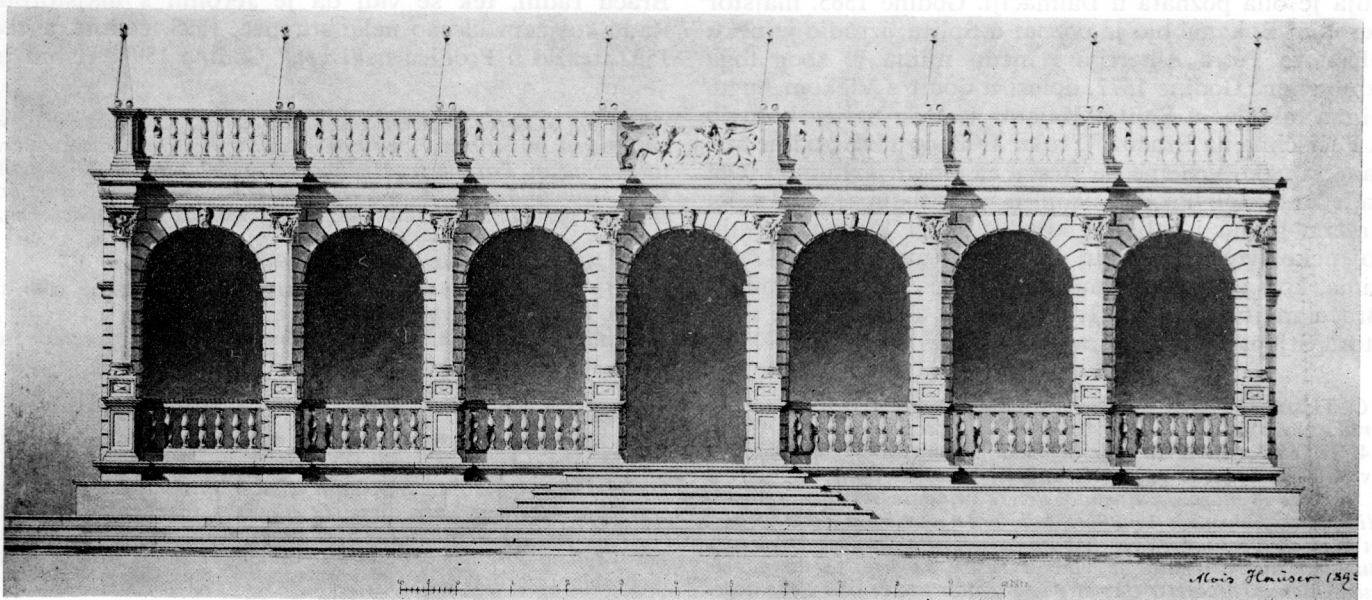
¹² K. Prijatelj, *Bokanićeva radionica u Trogiru*, Anali Historijskog Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku sv. I, Dubrovnik 1952, str. 269.

Prema ovdje iznesenim dokumentima više se ne može smatrati da je Trifun poslije 1603. ostao u Trogiru.

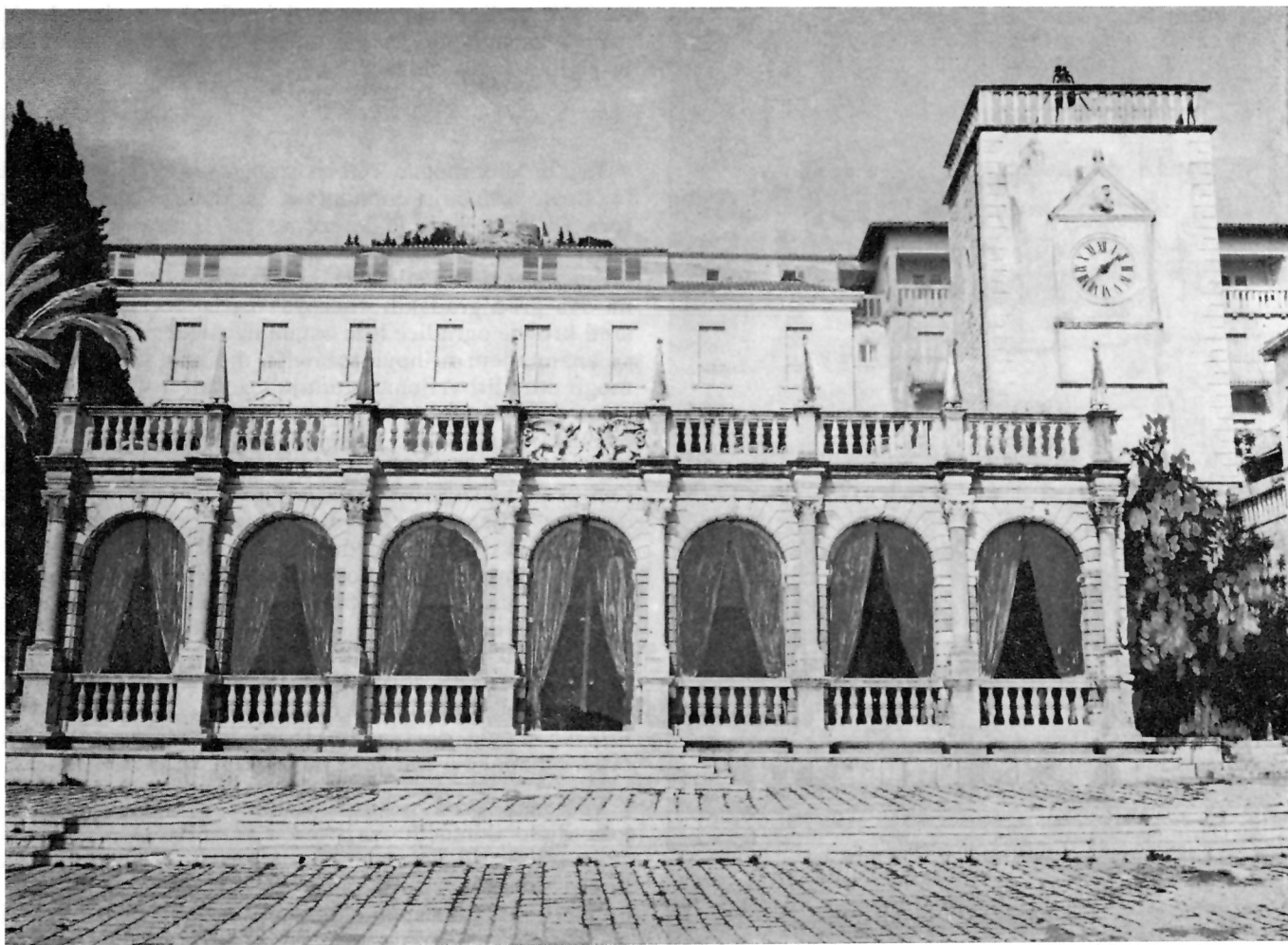
¹³ C. Fisković, o. c. (8).

¹⁴ C. Fisković, *Ljetnikovac Hanibala Lucića u Hvaru*, Anali Historijskog Instituta u Dubrovniku. VIII—IX, Dubrovnik 1961, str. 195.

¹⁵ Slično oblikovana glava uzidana je naknadno u istočni zid dvorišta Lucićeve palače u Trogiru.

4 Javna loža u Hvaru, nacrt A. Häusera — 1895.

5 Javna loža u Hvaru

Da je Trifun, graditelj završnog dijela trogirskog zvonika, bio sposoban sagraditi taj hvarski spomenik, u to se ne može sumnjati, ali za sada nema jačih dokaza osim jednoga koji ovdje navodim i na temelju kojega iznosim pretpostavku o Bokanićevu udjelu u gradnji lože. Ta pretpostavka je moguća s obzirom na opću sliku dalmatinskog graditeljstva, na veliku djelatnost domaćih majstora u drugoj polovici XVI i prvoj polovici XVII stoljeća, a i činjenicu da u Hvaru, pri gradnji palača, kuća, stolne crkve i ostalih crkava, nije djelovao ni jedan istaknutiji strani ni domaći graditelj. Čedne privredne prilike nisu im omogućile dulji boravak i zaposlenje, pa stoga hvarski građevni spomenici pokazuju sve oznake, a još više sve nedostatke domaćih graditelja. Oni stoga po svojoj vrsnoći a osobito po kamenom građevnom ukrasu, prozorima, vratima i njihovom klesarskom okviru iz XV—XVI stoljeća zaostaju za onim ostalih starih dalmatinskih gradova. Gradska loža pak je istaknuti dalmatinski spomenik, vrijedan u svojoj cjelini ali u pojedinostima tipičan rad domaćeg graditeljstva u doba njegova opadanja ali i nastojanja da održi svoj slijed.

O vremenu gradnje hvarske gradske lože nema, do sad barem, poznatih podataka pa nisu poznati ni nje-

zini graditelji. Tek jedna bilješka u prvom svesku obračuna gradnje hvarske stolne crkve od 14. veljače 1609. navodi na pretpostavku da je na njoj, ranije od te godine radio Trifun Bokanić. Ta bilješka glasi u hrvatskom prijevodu: »Isplaćeno je Mihu Visatoviću i petorici njegovih drugova petnaest novčića što su donijeli iza crkve kraj sv. Lucije, veliki kamen, dvije stope i komad stupa iz skladišta obitelji Paladini, gdje bijahu ostavljeni u ono vrijeme kada je protomajstor lože učinio kameni Gospin oltar.«¹⁶ Prema tome, čini se, da je protomajstor lože i graditelj oltara jedna osoba, a već pokazah da je opisani Gospin oltar djelo Trifuna Bokanića, koji se pri toj gradnji nazivlje protomajstor. Moglo bi se, dakle, pretpostaviti da je on i protomajstor gradske lože, iako osim ove bilješke, kako rekoah, za sada drugih podataka o tome nema. Bilješka spominje vrijeme gradnje lože neodređeno, ali svakako prije velja-

¹⁶ *14 detto (febrero 1609) per contadi a Michiel Visatovich con altri cinque compagni et reportorno drio la chiesa et presso Santa Lucia, una piera grande doi pedate della collona, et un pezzo della collona dal magazen di Palladini, dove erano rimasti al tempo, che il protto della loza fece l'altar di piera per la Madona, soldi quindeci val Lire — soldi 15.* Volume A. Amministrazione dell'opera di questa catedrale, str. 173. Arhiv crkovinarstva stolne crkve u Hvaru.

6 Srednji dio javne lože u Hvaru

če 1609. godine. Na pobočnoj istočnoj strani podnožja drugog zapadnog okruglog stupa od ulaza lože uklesana¹⁷ je godina i dva slova C:

1601

C. C.

Taj bi dio mogao biti postavljen te godine. Možda ta slova označuju monogram gradskog kneza Kristofora Capello, koji je kneževao na Hvaru od 1601. do 1603.¹⁸ godine i pokazuju mjesto do kojeg je gradnja došla za vrijeme njegova kneževanja. Da su međutim na dva grba gradskih knezova koje drže reljefni lavovi sred krovne ogradice lože ostala neoštećena polja štitova sa znamenjem njihovih obitelji, danas bismo po njima mogli odrediti vrijeme gradnje lože, ali njih je mletačka vlast dala otući svojom poznatom općom odredbom.¹⁹ Neobičajeno i skoro izuzetno postavljanje dvaju krilatih mletačkih lavova nosača grbova ovako sučelice jedan prema drugom označuje vjerojatno da je loža građena za vrijeme kneževanja jednog a dovršena u doba kneževanja drugog, slijedećeg kneza. Na zapadnom grbu još se primjećuju tri kosa pojasa koja su u štitu grba obitelji Contarini, i to prema Coronellijevu grbovniku. Mogao bi, dakle zapadni, otučeni grb pripadati knezu i providuru Hvara Juliju Contariniju koji je kneževao prema popisu knezova, objavljenom od Jerolima Machiedo, od 1603. do 1605. godine. Za njegova kneževanja loža se mogla dovršavati. Drugi istočni grb je sasna otučen i znakovi mu se u polju štita ne primjećuju.

Već sam pred nekoliko godina pretpostavio da je loža djelo domaćih majstora i smatrao potrebnim da se ispita nisu li Bokanići na tome sudjelovali ili bili graditelji gradnje.²⁰ To pitanje do danas nije riješeno, a budući da o tom spomeniku nije dosad nitko opširnije pisao, učinit ću to ovdje uz dosad neobjelodanjeni crtež austrijskog arhitekta Aloisa Häusera iz 1895. godine, koji se čuva u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika u Splitu i nekoliko fotografija njezinih pojedinosti fotografa Živka Bačića.

Gradska loža u Hvaru sagrađena je na jednom od prikladnijih gradskih položaja, na ogranku glavnog gradskog trga, a pred lukom i njenim »mandračem«. Bila je spojena s palačom gradskog kneza i vijećnicom a služila je kao javna sudnica a i kao sklonište građana u ljetnoj žezi i zimskom nevremenu. Bila je, dakle, vješto povezana s predstavništvima vlasti i životom u gradu i u luci.

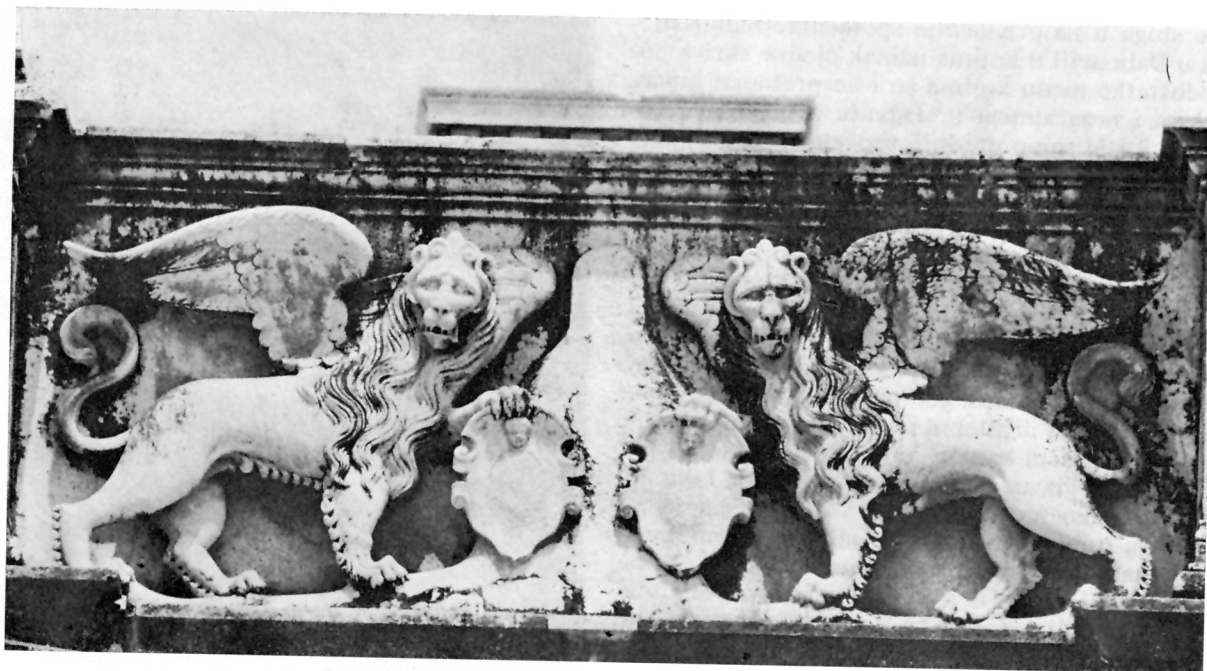
Prostrana je i reprezentativna, okrenuta južnom svjetlu i slobodno postavljena na široki prostor, tako da joj nijedna druga zgrada ne smeta niti je skriva. Urbanistički je, dakle, zaokružena i usredotočena u ambijentu, koji sama bitno oblikuje. Zbog toga i djeluje jedinstveno a svojom raščlanjenošću i usklađenim suprotnostima svjetla i sjene prilično skladno i monumentalno.

¹⁷ C. Fisković, 1. c. (14).

¹⁸ G. Machiedo, *Memoria riguardante la insigne reliquia di San Prospero M*, Split, 1872. str. 52.

¹⁹ C. Fisković, *Izgleđ splitskog Narodnog trga u prošlosti*, Peristil I, Zagreb 1954, str. 89. U Korčuli su slični grbovi mletačkih predstavnika brisani 1691—1693. godine. V. Vuletić Vukasović, *Catalogo dei conti, vicari e rettori che succedettero nel governo di Curzola (Dalmazia) dall'anno 998—1796*. Dubrovnik 1900.

²⁰ C. Fisković, 1. c. (14).

7 Otučeni grbovi sred zabata javne lože u Hvaru

8 Ogradica i stope stupova javne lože u Hvaru

Ubraja se stoga u najprivlačnije spomenike manirističkog sloga u Dalmaciji u kojima učinak cjeline skriva pojedine nedostatke među kojima su i nespretnosti kiparskih dijelova i nezgrapnost u slaganju krhkih pojedinsti. Obrađen joj je samo prednji, pročelni dio, uzdignut na stepenicama povišenog dijela trga. Postavljena je na visok postament sred kojega se širi stubište ulaza. Njezinih šest arkada niže se jednolično. Odijeljene su pilastrima natkritim lukovima izrađenim u bunjatu. Ograđene su osim središnjeg ulaza pri dnu ogradicama od stupića »dvostruke kruške«. Jedno podnožje stupa i nekoliko stupića izmijenjeno je pri popravku lože, pa se oni sada nalaze u vrtu Šimuna Marchija u Hvaru, koji je popravljao ložu 1903. godine kao građevinski poduzetnik po nacrtima arhitekta Ć. M. Ivekovića.²¹ Na vrhu svakog luka ključni kamen je oblikovan visokim reljefom u ljudsku glavu. Na prvom zapadnom luku je staračka glava jako naboranog lica s niskom kapicom obrasla u dugu bradu. Slijedi djevojačka glava omotana rupcem povezanim dekorativno s obje strane. To je kopija a original je uzidan u južni zid kuće spomenutog poduzetnika Marchija. Zatim se nižu redom glava začesljana na rogove prema gore i bradata starčeva glava suhog mršavog lica okružena lisnatim vijencem. Potom je debelo lice žene koja ima visoko nad čelom očešljanu kosu. Mladenački maskeron kojemu se lice pretvara u lišće potiče iz popravka 1903. godine, pa ga stoga u Häuserovu nacrtu iz 1895. godine i nema vrh šestog luka lože. Sedma glava je ćelavog starca okrugle počesljane brade i bočnih čuperaca uz čelu. Nijednoj glavi nisu izrađene uši. Pod svakom su u luku odijeljeni reljefni cvjetovi. Sve su te glave, dakle, raznolike. Nedostaje im plastične obline i izražajnosti pa i životne uvjerenosti, odveć u mirne i odsutne u odnosu prema gledaocu. Pred pilastrima stoji osam stupova na visokim stršećim postamentima na kojima su pačetvorine s izbočenim »dijamantnim vrškom«. Stope im imaju grbavo ugaono lišće a glavice su kompozitne s voluticama, akantom i središnjom palmicom. Stupovi drže isturene dijelove raščlanjenog vijenca koji ima središnji jastučić. Nad vijencem je ogradica sastavljena od stupića »dvostruke kruške« podijeljena s osam profiliranih pilastrića nad kojima vrh loptica stoje izdužene profilirane piramide s lisnatim pupoljkom i lopticom na vrhu. Ogradicu prekida središnji puni dio s visokim reljefom dvaju mletačkih lavova koji drže dva grba otučenih polja uokvirena u kartuš.

Pobočni zidovi lože nisu obrađeni. Na njima nema otvora ni raščlanjenosti, jer bijahu pokriveni zgradama. Uz zapadni zid dizao se dvokatni dvor gradskog kneza a s istočne strane neka manja neugledna zgrada.

Loža je pokrivena terasom novijeg vremena. Na oblim stupovima lože vide se crvenim minijom nacrtani grbovi na čijim poljima su vodoravni pojasi i početak natpisa s usklikom:

W ANZOLO

. . . . .
. . . . .

Taj crtež i natpis odnosi se vjerojatno na gradskog kneza Anzola Orija, kojeg Hvarani nakon protjeravanja

²¹ R. Bučić, *O javnim građevinama i zgradama u Hvaru*, Split 1956, str. 48.

9 Glavica stupa javne lože u Hvaru

Turaka oko Splita 1657. godine²² svečano dočekaše. Po svom slogu loža pripada kasnoj renesansi i manirizmu iz kraja XVI i početka XVII stoljeća. Spomen starijih loža od kraja XIII do sredine XVI stoljeća ne mogu se odnositi na ovu današnju,²³ jer njezin slog pripada kasnijem vremenu.

²² G. Novak, *Povijest Splita I*, Split 1961, str. 156. Grbovi i tragovi tih natpisa vide se na pročelju stolne crkve i jedne kuće u luci. Usporedi slične parole u Trogiru.

C. Fisković, *Opis trogirске katedrale iz XVIII stoljeća*, Split 1940, str. 62.

²³ R. Bučić, o. c. (21), str. 45,

G. Novak, *Hvar kroz stoljeća*, Zagreb, 1972, str. 165, 166.

²⁴ S. Ljubić, *Commissiones et relationes venetae II*, Zagreb 1877, str. 150; T. Jackson, *Dalmatia the Quarnero and Istria*, Oxford 1887, str. 222; G. Machiedo, o. c. (18), str. 40. Bučić u svom rukopisnom članku koji sam našao u arhivu Machiedo »Cenni storici che narrano quanto di rimarchevole successe in Lesina dalla caduta della Repubblica Veneta fino oggigiorno« piše o ruskom bombardiranju grada Hvara u travnju 1806. »... La batteria piantata sullo scoglio di Galisnik fece de'danni considerevoli particolarmente nella pubblica loggia opera dell'ingegnere architetto Sammicheli, e ciò perche i Francesi vi avevano situata la gran guardia della Piazza...« Arhiv Machiedo, sv. A II, Eccl. Clanak je zalutao među crkvene spise.

Tvrđnje i pretpostavka da je današnja loža djelo mletačkog graditelja Michela Sammichelija su zastarjele, potiču iz prošlog stoljeća²⁴ i suvišna su upoređenja s njegovim poznatim i izrazitim djelima.²⁵

Stara gradska loža je stradala za vrijeme haranja Turaka pod vodstvom Uluča Alije 1571. godine, bila je, kako piše u jednoj molbi iz kraja 1579. godine, »spaljena i narušena«.²⁶

Očito je da su Hvarani tada prišli izgradnji nove, ovdje opisane lože, budući da se ona po svom slogu može smjestiti u vrijeme obnove grada krajem XVI i početkom XVII stoljeća.

Njezin osnovni oblik slijedi iz ondašnjeg graditeljstva, a posebno pak naliči gradskoj loži u Zadru, sagrađenoj 1561. navodno po nacrtu mletačkog graditelja Giana Girolama Sammichelija,²⁷ od koje je hvarska veća,

U arhivu obitelji Kapor u Korčuli čuva se izvod iz pisma arhiđakona Jakova Foretića koji opisuje to bombardiranje 10. i 11. travnja u Hvaru i piše da je najviše štete nanoseno na loži, kneževoj palači, na arsenalu, na kući gospara Markantuna Rafaeli pok. Tome, na kući i crkvi sv. Venerande, te na samostanu i crkvi sv. Franje.

Nakon toga loža je popravljena (R. Bučić, o. c. (21) str. 48. Nepoznati pisac života biskupa I. Skakoca u Hvaru u XIX stoljeću piše: »In ogni occasione di opera e spesa civica Monsignore concorrevva. Qui si ricordera le sue elargizioni per lo stabilimento dell'orologio comunale nel 1824, pei lavori di ristauero alla loggia comunale«. Sv. A III, Ecc. Arhiv Machiedo u Hvaru.

²⁵ G. Novak, 1. c. (22). Lj. Karaman je posumnjao u pripisivanje lože Sammicheliju. *Umjetnost u Dalmaciji XV i XVI vijek*. Zagreb 1933, str. 106.

²⁶ R. Bučić, o. c. (21), str. 46.

²⁷ Carlo Cecchelli bez ikakvih pouzdanih dokumenata piše da je sagrađena po nacrtu Giana Girolama Sammichelija. *Zara, catalogo delle cose d'arte e di antichità*, Rim 1932, str. 178.

vitkija i skladnija u omjerima, a i bogatija svojim motivima, osobito završnim piramidicama.²⁸ Neka veza između njih da le se naslutiti po tome što se nalaze u istoj pokrajini i u gradovima koji bijahu među sobom povezani, ali ne premašuju značaj općih srodnosti unutar sloga kojemu pripadaju.

Pojedinosti na loži u Hvaru, a osobito njezini ukrasni dijelovi pokazuju oznake domaćih graditelja. Glavice okruglih stupova imaju središnju palmicu a stope, zakašnjeli gotički motiv, ugaone grbave listove. Oba motiva se sretaju u toku XVI—XVII stoljeća u dalmatinskom graditeljstvu, jednako kao i motiv biserne, jajašte ogrlice kojom su zagrljeni stupići »dvostruke kruške« na svim ogradicama. Te ogrlice stupića mogle su biti preuzete i s ogradice Lucićeva ljetnikovca.²⁹

Neistančanost i nespretnost pojedinog dijela, kao što su ti stupići, nedostatak šireg oblikovanja što se očituje i na glavama vrh lukova koje su suho i grafički prikazane, odaju također domaće dlijeto koje je rijetko uspjele izraziti pokret i punu oblinu plastike.

²⁸ G. Novak, o. c. (23), str. 166 i R. Bučić, o. c. (23), str. 47 pretpostavljaju da su piramidice koje stoje na četiri loptice na završnoj ogradi lože iz XVIII stoljeća. Zanimljivo je spomenuti pri tome da K. Prijatelj, o. c. (12), str. 276 povezuje s Bokanićevom radionicom malu piramidicu vrh stupa podignutu 1600. godine na trgu pred stolnom crkvom (u njegovom tekstu umjesto piramidice piše omaškom ploča!), a ona se uzdiže na četiri lopte kao i ove na završnoj ogradni lože u Hvaru. Datum na trogirskoj piramidici slaže se s boravkom Trifuna Bokanića u Trogiru. Piramidice na kuglama su, dakle, postojale i u doba gradnje lože na Hvaru, pa su možda izvorne iako R. Bučić svoju pretpostavku da su iz XVIII stoljeća osniva na nekim bilješka-
ma u arhivu obitelji Machiedo.

²⁹ C. Fisković, o. c. (14), sl 5—7.

10 Stopa stupa javne lože u Hvaru

11 Glava starca sa javne lože u Hvaru

12 Kopija ženske glave sa stupa javne lože u Hvaru

13 Glava skinuta sa javne lože u Hvaru

14 Ženska glava sa javne lože u Hvaru

15 Glava starca sa javne lože u Hvaru

16 Glava žene sa javne lože u Hvaru

17 Kopija maske sa javne lože u Hvaru

18 Glava starca sa javne lože u Hvaru

Glava sa prozora vijećnice u Trogiru

Glava sa prozora vijećnice u Trogiru

Da li je graditelj lože bio Trifun Bokanić i njegova radionica još pod vodstvom starog Jerolima, pokazat će možda s većom sigurnošću neki arhivski podatak.³⁰

³⁰ Napominjem uz put da su Bokanići iz Pučišća i dalje dolazili raditi na Hvar, nakon Trifunove smrti, donoseći kamen za stolnu crkvu:

... fino li 9 zugno 1620 contadi a maestro Nicolo Boccanich dalla Brazza luoco Pucischia, com'in suo scritto appare per cappara di venire a lavorar le piero bianche per la facciata Lire 32;16 detto contadi a maestro Zorzi di Zuane Boccanich dal sudetto loco della Brazza per l'effetto sopra detto come per scritto Lire 16:8

Volume A. Amministrazione dell'opera di questa catedral str. 243. Arhiv crkovernarstva u Hvaru.

Zahvaljujem g. Juri Beliću upravitelju Arhiva crkovernarstva, Dr. D. Machiedu suvlasniku Arhiva obitelji Machiedo u Hvaru i A. Usmianiju upravitelju Historijskog arhiva u Zadru, koji su mi bili u arhivskom istraživanju pri ruci.

Fotografije uz ovaj članak izradio je Živko Bačić, fotograf Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu.

Vlastoručni potpis Trifuna Bokanića iz 1594. godine

